

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

11-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Muxammadiev Akmal Ganievich</i> TOSH DAVRIDA KVARIS XOMASHYOSIDAN FOYDALANISH MASALASINI O'RGANISH	10-15
<i>Xujaniyazov Uktam Yeshbayevich</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA MADANIYAT SOHALARI RIVOJLANISHINING ASOSIY TENDENSIYALARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	16-21
<i>Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Xamidova Ominaxon</i> ANTI-K TEATR	22-25
<i>Ravshanov O'ktamali Rustam o'g'li</i> SOPOL IDISHLARDAGI EPIGRAFIKA	26-29
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> O'ZBEK OLIMLARI VA MUTAXASSISLARINING GLOBAL FAN VA TEXNOLOGIYA RIVOJIGA TA'SIRI: TARIXDAN HOZIRGI	30-33
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTONNING SANOAT SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASH SIYOSATI: ILMIY ASOSLAR VA DOLZARB MASALALAR	34-38
<i>Asadova Ra'no Baymanovna, Ashurova Qunduz Abduxoliq qizi</i> QASHQADARYO VILOYATIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING RIVOJI (1990–2025): MANBALAR, MUAMMOLAR VA TENDENSIYALAR	39-42
<i>Umarqulova Gulchiroy Fayzulla qizi</i> JIZZAX CHO'LLARINING O'ZLASHTIRILISHI VA MIRZACHO'L VA DO'STLIK TUMANLARINING TASHKIL TOPIHI TARIXIDAN	43-47
<i>Shirinova Nargiza Faxritdinbek qizi</i> XIX ASR IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARIDA TURKISTONDA DORISHUNOSLIK AN'ANALARI TARIXIDAN	48-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Akbarov Husan O'zbekxonovich</i> BOG'DORCHILIK XO'JALIKLARINING ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	54-59
<i>Asqarova Nargiza Ilhomxo'jayevna</i> KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILG'OR XORIY TAJRIBASI	60-67
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINI RAQAMLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA MUAMMOLARI	68-72

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Abilov O'rol Murodovich</i> OPTIMIZM-PESSIMIZMNING IJTIMOIIY VA GNOSEOLOGIK ASOSLARI	73-81
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> AXLOQ VA FOYDA O'RTASIDAGI DIALEKTIKA: IQTISODIY RATSIONALIZMGA AKSIOLOGIK YONDASHUV	82-90
<i>Yuldashev Rustam Daniyrovich</i> YOSHLAR TARBIYASIDA DINIY-MA'RIFIY TUSHUNCHANING O'RNI VA AHAMIYATI	91-98
<i>Sagdullayeva Dilbar Shuxratovna</i> JAMOATCHILIK NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	99-105
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING TASAVVUF ILMIGA OID QARASHLARINING METODOLOGIK TAHLILI	106-112
<i>Mamajonov Sanjarbek Hamrajonovich</i> SOTSIAL INJENERIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA METODOLOGIYASI	113-118
<i>Rajabov Ilxom Mustafoevich</i> ZAMONAVIY TA'LIM PARADIGMALARI (RAQAMLI TA'LIM, KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV, UZLUKSIZ TA'LIM): IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL	119-123
<i>Toirov Ilxom</i> MADANIYAT VA KUNDALIK HAYOT DIALEKTIKASI	124-127
<i>Mamatnazarov Lazizbek To'raquliyevich</i> ZO'RAVONLIK IJTIMOIIY-XATARLI XULQ-ATVOR SIFATIDA: MAZMUNI VA MOHIYATI, OQIBATLARI	128-131
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MODERNIZATSIYA SHAROITIDA YOSHLAR AXLOQIY QADRIYATLARINING TRANSFORMATSION DINAMIKASI	132-136
<i>Нурмухамедова Севара Бадриддиновна</i> ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ МОЛОДЕЖИ	137-141
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR SALOMATLIGI VA IJTIMOIIY SHAKLLANISH: STRESS, DEPRESSIYA, RUHIY SALOMATLIK, JAMOATCHILIK VOSITASI SABOQLARI ...	142-145
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna</i> YOSHLAR MEHNAT MADANIYATI VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA TA'SIRI	146-150
<i>Abdusalimov Abror Vali ug'li</i> MIRZO G'OLIB VA MUHAMMAD IQBOL IJODIDAGI FALSAFIY, MA'NAVIY VA BADIY MUSHTARAKLIK	151-158
<i>Maxmudov Izzatillo Ne'matilloevich</i> IJTIMOIIY ADOLAT: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ZAMONAVIY TALQINI	159-163
<i>Aripov Alisher Sayfiddinovich</i> KORRUPSIYA TUSHUNCHASINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARI	164-167
<i>Xudoyqulov Shukrullo Sohibovich</i> O'ZBEKISTONDA YANGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA YANGI MA'NAVIY MAKONNI YARATISH TAMOIYILLARI	168-172

<i>Ibrogimova Gulbaxor Eshmatmatovna</i> MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOV TUSHUNCHASI VA UNING FALSAFIY MOHIYATI	173-176
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduraxmonova Ra'no Kosimovna</i> NEMIS TILIDAGI DINIY MATNLARNING O'ZBEK TILIGA	177-182
<i>Abdusalimov Abdulaziz Abdumutal o'g'li</i> INGLIZ TILI MODAL FE'LLARINING TIPOLOGIK TALQINI	183-188
<i>Abduraximova Okila Gayratovna</i> ZAMONAVIY NEMIS TILIDA NEOLOGIZMLAR TIPOLOGIYASI VA TASNIFI	189-194
<i>Ubaydullayeva Umida Abdushukur qizi</i> TERMIN, TERMINOLOGIYA VA ULARNING YONDOSH TUSHUNCHALARGA MUNOSABATI	195-198
<i>Sayitqulova Zilola Xusniddin qizi</i> BADIIY ASARLARDA PERSONAJLARARO MUNOSABATLARNING LINGVOMADANIY VA PRAGMATIK TAHLILI (O'ZBEK VA INGLIZ ADABIYOTI MISOLIDA).....	199-203
<i>Khodjayeva Khurshida Sharafitdinovna</i> LANGUAGE CHANGE AND THE EMERGENCE OF NEW LEXICAL UNITS IN THE DIGITAL ERA	204-209

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Реймбаев Абдулла Курбанбаевич</i> РАССУЖДЕНИЯ ОБ УГОЛОВНО-ПРАВОВОМ ПОНЯТИИ УЧАСТИЯ В ПРЕСТУПЛЕНИИ	210-215
<i>Sayfiddinov Aqliddin Anvarjon o'g'li</i> HUDUDLARNI IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY KENGASHLAR FAOLIYATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH: RETROSPEKTIV TAHLIL	216-222
<i>Samandarova Feruza Baxromjon qizi</i> YASHIL DAVLAT XARIDLARI	223-229
<i>Rasulov Siroj Sodiq o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA ODILLIK PRINSIPI TALQINI	230-233
<i>Aslanov Sharafiddin Xayrullayevich</i> IQTISODIY JINOYATLARNING MAZMUN-MOHIYATI VA ULARNING OLDINI OLISH MEXANIZMLARI	234-238

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Akbarova Gulhayo Oybekovna</i> TA'LIM 5.0 KONSEPTSIYASI ASOSIDA "QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI" FANINI O'QITISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	239-246
<i>Sulaymanova Dildora Nazarovna</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ROLI	247-251

Aytmuratov Ajiniyaz Jumabay Uli

TALABALARNING MODELLASHTIRISHGA OID KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA
RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH 252-255

Najmetdinov Ma'ruf G'ayratovich

O'QUVCHILARNING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDA
MULTIPLATFORMADAN FOYDALANISH METODIKASI MODEL 256-265

Javliyeva Shahnoza Bahodirovna

TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN O'QUV-TARBIYAVIY
JARAYONNI TASHKIL ETISH VA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH
TEXNOLOGIYASI 266-269

Received: 10 October 2025
Accepted: 25 October 2025
Published: 2 November 2025

Article / Original Paper

YOUTH WORK CULTURE AND ITS IMPACT ON SOCIETY DEVELOPMENT

Kholmirezayeva Jumagul Khamdamovna

Independent researcher at FarSU

Abstract. The article studies the spiritual and economic factors in the formation and development of the labor culture of young people. Labor culture and youth activity are emphasized as interrelated social processes, and their significance in the development of society is studied. The fact that the activation of the human factor is an important factor in the development of economic culture is considered, as well as the attitude of young people to labor and their impact on their professional qualifications. The article analyzes new methods of human resource management in production, including management theories, and methods of material and moral stimulation in the upbringing of the labor culture of young people.

Keywords: youth, work culture, economic factors, spiritual factors, human resources, attitude to work, professional qualifications, management, socio-economic development, motivation.

YOSHLAR MEHNAT MADANIYATI VA UNING JAMIYAT RIVOJIGA TA'SIRI

Xolmirzayeva Jumagul Xamdamovna

FarDU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Maqolada yoshlarning mehnat madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda ma'naviy va iqtisodiy omillar o'rganilgan. Mehnat madaniyati va yoshlar faolligi o'zaro bog'liq ijtimoiy jarayon sifatida ta'kidlanib, ularning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati tadqiq etilgan. Iqtisodiy madaniyatni rivojlantirishda inson omilini faollashtirish muhim omil ekanligi, shuningdek, yoshlarning mehnatga munosabati va ularning kasbiy malakasiga ta'siri ko'rib chiqilgan. Maqolada ishlab chiqarishda inson resurslarini boshqarishning yangi usullari, shu jumladan menejment nazariyalari, hamda yoshlarning mehnat madaniyatini tarbiyalashda moddiy va ma'naviy rag'batlantirish usullari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: yoshlar, mehnat madaniyati, iqtisodiy omillar, ma'naviy omillar, inson resurslari, mehnatga munosabat, kasbiy malaka, menejment, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, rag'batlantirish.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I11Y2025N26>

Kirish. Yoshlarni tarbiyalashda, xususan uning mehnat madaniyatini shakllantirishda ma'naviy tarbiyadan oqilona foydalanish, bugina emas, uning tarkibini tashkil etgan iqtisodiy bilim va ko'nikmalarga asoslanib yashashga o'rgatish eng muhim omil hisoblanadi. Bizning strategik maqsadimiz kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etish ekan, tabiiyki, bu demokratik qadriyatlar sohibi bo'lgan insonni mehnat madaniyatini shakllantirish bilan bevosita bog'langandir, binobarin, bu narsa yangi shaxsni tarbiyalash, unda demokratik ko'nikma va malakalarni qaror toptirishni nazarda tutadi [1, 3]. Bu jarayonda shaxsiy manfaatdorlik bilan ijtimoiy manfaatdorlikka, shaxsiy qadriyatlar bilan jamiyat qadriyatlariga nisbatan ma'rifiy munosabatni shakllantirish muhim rol o'ynaydi. Inson omiliga bevosita amal qiladigan fuqarolik jamiyatida shaxsiy va ijtimoiy manfaatdorlikning o'zaro uyg'unlashuvi o'zlikning fuqarolik bilan uzviy aloqadorligi negizida yuz beradi. Bunda "... chinakam insoniy fazilatlarga ega bo'lgan yoki ega bo'lishga intilgan odam demokratiya ne'matlarining oddiy iste'molchisi

emas, balki ularni faol yaratuvchisi va himoyachisiga aylanadi” [2, 34]. Modomiki, shunday ekan, madaniyat nafaqat qadriyatlarning mexanik yig'indisi, balki ularni yaratish, taqsimlash, o'zlashtirish, ayirboshlash, avloddan avlodga yetkazish, himoyalash jarayonlarining barchasini yaxlit holda o'ziga gavdalantiradi, unga muayyanlik va barqarorlik baxsh etadigan omil esa inson faoliyatidir. Bu xususiyat biz so'z yuritayotgan iqtisodiy madaniyatga ham to'la taalluqlidir.

Metodlar. Tadqiqotda analiz va sintez ya'ni mavzuni detallariga ajratish va umumiy xulosa chiqarish, qiyosiy yondashuv ya'ni turli holatlar yoki tushunchalarni taqqoslash, kontent tahlili ya'ni ma'lumotlarning mazmunini o'rganish, induksiya — aniq faktlardan umumiy qoidalarga o'tish, deduksiya - umumiy qoidalardan aniq holatlarga yondashish singari ilmiy bilish usullaridan foydalanilgan.

Natijalar. Mehnat madaniyati va yoshlar faolligini oshirish jarayonida inson mohiyatiga xos eng muhim xususiyatlar, chunonchi, undagi jismoniy va ruhiy tomonlarning birligi, tafakkur va harakat o'rtasida bevosita aloqadorlik, tabiiy va ijtimoiy jihatlarining yaxlitligi, inson ehtiyojlarining cheksizligi va ularni qondirishning cheklanganligi yuzaga chiqadi. Ayni vaqtda mehnat madaniyati va yoshlar faolligini oshirish bilan bevosita bog'liqdir, aniqrog'i, iqtisodiy madaniyatni rivojlantirish inson omilini, aksincha, inson omilini faollashtirish iqtisodiy madaniyatni rivojlantirishga katta turtki beradi.

Bu fikrni aniqroq falsafiy mushohada qilish uchun inson faoliyatining uch sohasi — ishlab chiqarishni boshqarish, moddiy ne'matlar ishlab chiqarish va, nihoyat, iste'mol jarayonlari bilan tanishish maqsadga muvofiqdir.

Tahlil etishga kirishishdan ilgari bu sohalarda oldin inson omilini faollashtirish tushunchasining mazmunini aniqlab olish zarur, deb hisoblaymiz. Ma'lumki, xom ashyo, texnika, texnologiya va ishlab chiqarish uchun zaruriy vositalarni izlab topish, joy-joyiga qo'yish, ishga solish, shuningdek, iste'molchilarning mahsulotlarni iste'mol qilishdan qoniqishi yoki qoniqmasligi jarayoni o'ta murakkabdir. Inson omilini faollashtirishning asl mohiyati va mazmunini odamlarning o'zaro aloqalari, aniqrog'i, ularning mehnatga munosabatlari, ishni to'g'ri tashkil etishlari, mahsulotlar sifatini ongli baholab o'zlashtirishdagi tashabbus, fidoyilik ko'rsatgichlari tashkil etadi. Shunday qilib, iqtisodiy madaniyatni rivojlantirish uchun kurash biri-biri bilan uzviy bog'langan murakkab jarayonlarning yaxlit birligini taqozo etadi.

Mehnat munosabatlarini boshqarish jarayonida esa inson omilini faollashtirish tashkilotchilik usullarini takomillashtirish, bilim-saviyani oshirish, ishlab chiqarishni yuksaltirishga qobiliyatni qaratish bilan uzviy bog'langandir. Yuksak iqtisodiy madaniyatga ega, ishlab chiqarishni boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini chuqur egallagan tashkilotchilarni shakllantirish hozirgi paytda respublikamiz iqtisodiy taraqqiyotining muhim subyektiv omilidir.

Jamiyatning yangi taraqqiyot bosqichida yoshlarning mehnat madaniyatini rivojlantirishga davlatning o'zi boshchilik va homiylik qilmoqda. Bu narsa ma'rifatli bozor madaniyatini tarkib toptirish bilan bog'liq holda amalga oshirilmoqda. Mehnat madaniyati va yoshlar faolligini oshirish, uning ijodiy imkoniyatlari namoyon bo'lishiga olib keladigan zaruriy shart-sharoitlar yuzaga keldi, iqtisodiy madaniyatning asosiy omili sifatida xo'jalik yuritishni erkinlashtirish qonuniy asosga ega bo'ldi, natijada iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik hamda mehnatning ijodiyligini ta'minlashga yo'naltirilgan nafaqat subyektiv, balki obyektiv shart-sharoitlar yaratildi.

Jamiyatning mehnat madaniyati oqibati natijasi alohida shaxslar mehnat madaniyati darajasini o'zida aks ettiradi. Shu ma'noda shaxsning mehnat madaniyati iqtisodiy bilimlarni o'zlashtirishda, iqtisodiy va kasbiy malakalarni egallash hamda ularni amaliyotda, yashash tarzida, kundalik turmushni tashkil etishda, oilaviy munosabatlarni qaror toptirishda gavdalanadigan faol mehnatni, mehnat madaniyati bilan iqtisodiy salohiyatning uzviy birligida ko'zga tashlanadi.

Jamiyat ijtimoiy rivoji to'g'risida noto'g'ri tasavvurga ega bo'lish, yuzaga kelgan muammolarga subyektiv baho berish, ayniqsa, mehnat munosabatlarida subyektiv qarashlar ustuvorligiga o'rin berish ijtimoiy munosabatlarning ma'naviy-axloqiy me'yorlari va mezonlariga putur yetkazadi. Buning natijasida ijtimoiy xavfsizlik holatlarining yuzaga kelishi uchun zamin yaratiladi, oqibatda paydo bo'lgan ijtimoiy beqarorlik jamiyat va shaxs hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Inson omilining subyektiv jihatlariga ortiqcha baho berish, ijtimoiy jarayonlarning qonuniyatli, obyektiv kechishini e'tiborga olmaslik nafaqat shaxs, balki jamiyat ijtimoiy, umuman ma'naviy, siyosiy madaniyati sohasida murakkabliklarni keltirib chiqaradi.

Bunday holatlar hamon yoshlarda mehnat madaniyatini shakllantirish masalasi yetakchi ijtimoiy muammo sifatida qolayotganini tasdiqlaydi. Ammo yosh mutaxassisning kasb faolligini yuksalishiga sabab bo'ladigan mehnat madaniyatining ayrim unsurlari borasida ijobiy tomonga o'zgarish yuz berayotganligi ham sir emas. Aholi o'rtasida o'tkazilgan sotsiologik tadqiqotlarning natijalariga e'tibor bersak, inson omilining subyektiv va obyektiv jihatlarini tushunishda ijobiy siljishlar yuz berayotganligiga ishonch hosil qilamiz. Bu holat biz tomonimizdan Farg'ona viloyati oliy muassasalarida o'tkazilgan konkret-sotsiologik tadqiqotlar natijalarida ham ko'zga tashlanadi, Natijalar orqali inson omilini faollashtirishda obyektiv va subyektiv ma'naviy omillarga tegishli baho berish imkoniyati mavjud.

So'rovnoma ma'lumotlari jamiyatda yangicha mehnat madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish yuzasidan qator tizimli ishlar amalga oshirilishi zarurligini nazarda tutadi. To'g'ri ko'plab sohalarda oldinga ijobiy o'zgarishni uchratishimiz mumkin, ammo javoblardan jamiyatda bozor iqtisodiyotining xolisona ta'siri ostida insonlarda, eng avvalo, yoshlarda o'z istak va qiziqishlaridan kelib chiqqan evrilishlarni ko'rmoqdamiz. Keltirilgan ma'lumotlardan ma'lum bo'lmoqdaki, yoshlar orasida mehnatga ijobiy munosabat shakllanishi davom etmoqda. Ular mehnat madaniyatini yaxshi o'zlashtirish va amalga joriy etish sog'lom turmush va iqtisodiy manfaatdorlik omili ekanligini yaxshi tushunishadi.

Munozaralar. Rivojlangan mamlakatlarda qo'lga kiritilgan izlanishlarni ijodiy o'rganish ahamiyatlidir. XIX asrning ikkinchi yarmida og'ir tanglikka uchray boshlagan kapitalistik ishlab chiqarish tizimini har qanday yo'l bilan saqlab qolish zaruriyati tug'ildi. Holbuki, bu tanglik ko'proq foyda olishga urinishning natijasi bo'lib, ishchilar o'rtasida norozilikni keskin oshirib yuborgan edi. Bu ijtimoiy tanglikdan chiqish uchun turli-tuman darajadagi chora-tadbirlar qatorida ilmiy izlanishlar ham amalga oshirildi. Asosiy e'tibor ishlab chiqarishni boshqarishni mutlaqo yangicha tashkil etishga qaratildi, uning samaradorligini oshirish sohasida, shuningdek moddiy boylik sohiblari bilan ularni yaratuvchilar o'rtasida yuzaga kelgan ziddiyatlarni bartaraf etishda boshqarishning yangicha tizimiga o'tish uchun zaruriyat tug'ildi. Oqibat-natijada XX asr boshlarida uning yangi ilm — menejmentlik paydo bo'ldi va shakllandi.

Menejment asoslarini puxta egallagan professional yollanma boshqaruvchilar turli-tuman nazariyalarni amalda sinab ko'rdilar, insoniy munosabatlar nazariyasi ular orasida ijobiy samara berganligi ma'lum [5, 166]. Bu nazariya asoschilari ishlab chiqarishda band

bo'lgan odamlar, ularning kasb malakalari, tajribalari, ehtiyojlari, shaxsiy sifatlariga, ishlab chiqarish tizimida har bir insonning tutgan o'рни va mavqeyini ko'tarishga alohida e'tibor berdilar.

Shuning uchun ham, insoniy munosabatlar nazariyasi ishlab chiqarishni yuksaltirishda, rentabellik va foydani ko'tarish bo'yicha raqamli texnologiya, xom ashyo va moliyaviy resurslar zarurligini kun tartibiga qo'ydi. Ikkinchi tomondan, barcha resurslar muhayyo bo'lishiga qaramasdan, ishlab chiqarishda band aniq individlarning faolligi yetishmasa, ularning bilim, tajriba va mahoratlari ishga solinmasa, samaradorlik ham, rentabellik ham, foyda ham nasiya bo'lib qoladi. Insoniy munosabatlar nazariyasidan o'rin olgan menejmentlik bu masalani ijobiy hal etishga yo'naltirildi [6, 12].

Iqtisodchi olimlar M. Sharifxo'jaev, Y. Abdullaevlarning yozishicha, ilmiy menejmentning ilk namoyandasi payg'ambarimiz payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) bo'lib, VI-VII asrlardayoq boshqaruvning diniy ta'limotga asoslangan nazariy tamoyillarni yaratgan. O'sha davrda ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy muvofiqlashtirishga intilishlar orqali boshqarish san'atini egallashga xizmat qiladigan ta'limotlar tizimi vujudga kelgan (qur'oni Karim, Hadislar va h.k). XIV-XVI asrlarda Amir Temur, Ulug'bek, A.Navoiy, Bobur kabi buyuk shaxslar tomonidan kuchli davlatni barpo etish, fazilatiga muvofiq rahbar shaxslarni tanlash, tayinlash, boshqarishda muzokaralar olib borish, adolatli boshqarishning sir-sinoatlari, odillik, tadbirkorlik, mohirlik, iste'dod, ma'rifat tamoyillari ishlab chiqiladi va ulardan jamiyat iqtisodiy madaniyatini belgilashda keng qo'llaniladi [6, 16]. "Temur tuzuklari" (Amir Temur), "Vaqfiya", "Ixlosiya", "Saddi Iskandariy", "Mahbubul qulub" (A.Navoiy), "Boburnoma" singari asarlarda insonning mehnat madaniyatiga oid g'oyalar yanada rivojlantiriladi.

Bu meros mehnat madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda, respublikamizning bozor munosabatlariga dadil o'tishida muhim ma'naviy omil rolini o'tamoqda. Yoshlarda mehnat madaniyatini shakllantirishning asosiy omillari nimalardan iborat? Uzoq vaqtlardan buyon davom etib kelgan an'anaga ko'ra, buning asosiy omili moddiy manfaatdorlik hisoblanadi. Jamiyatning yangi rivojlanish davrida shu narsa ma'lum bo'ldiki, hamma narsa faqat katta pulga bog'liq emas ekan. Yoshlar faolligini oshirishda moddiy manfaatdorlikdan boshqa, yana bir qator omillar bor. Umuman yoshlar faoliyatini faollashtiradigan asosiy omil mehnat madaniyati bilan bog'liq bo'lib, bu omil har qayerda har xil namoyon bo'ladi.

Yosh ishchi-xodimlarni faollashtirish uchun ko'rilgan bu chora-tadbirlar iqtisodiy rag'batlantirish omillari emas, balki insoniy munosabatlar bilan bog'liq ma'naviy omillardir. Mehnat madaniyatini rivojlantirish bilan bog'liq yana bir qator omillar taklif etiladi. Jumladan, qadr-qimmatni baland tutishga bo'lgan ehtiyojlar: yosh ishchi-xodimlarga ancha salmoqdor va mazmundor ishlarni taklif etish; bajargan ishlarning natijalari bilan tanishtirib turish; bajargan ishlari uchun rag'batlantirib turish; rejalashtirish va qarorlar qabul qilish jarayoniga ularni jalb etish; haq-huquqlarini biron bir yo'l bilan cheklamaslik; yuqoriroq lavozimlarga ko'tara borish; malakasini oshirish uchun imkoniyatlar yaratish va hokazo. Mehnat madaniyati bu nafaqat madaniyatlilik, balki, ayni paytda, iqtisodiy farovonlik belgisi hamdir.

Xulosa. Xulosa o'rnida aytish joizki, inson omili va shaxs mehnat madaniyati tarkib topishi haqida fikr yuritilganda, psixologik xususiyatlarni tiplarga bo'linishi masalasini e'tibordan soqit qilib bo'lmaydi. Har bir odamning nafaqat umum, balki mehnat madaniyatiga psixologik omillar o'z ta'sirini o'tkazib turadi. Shuning uchun mehnat psixologiyasi degan tushuncha ishlatiladiki, uning botiniy qismi sifatida o'ziga ishonch, mustaqillik, beqarorlik,

izzattalablik, mansabparastlik, xushmuomalalik, yangilikka intiluvchanlik, ehtiyotkorlik, tajovuzkorlik, sabr-qanoatlilik, muvaffaqiyatga intilishlik, tartib-qoidani xush ko'rishlik, moslashuvchanlik, qaysarlik kabi jihatlarni sanab o'tish mumkin. Xullas, mehnat madaniyati e'tiqod darajasidagi ijtimoiy tafakkur asosida jamiyatda va shaxslararo muayyan ijtimoiy munosabatlar tizimiga kirish, moddiy ne'matlar ishlab chiqarish, ularni taqsimlash, iste'mol qilish jarayonida yuksak ma'naviy tamoyillarga suyanib faoliyat ko'rsatishdan iboratdir.

Adabiyotlar/Literatury/References:

1. Жалолов А. Инсоний жамият: фалсафий-хуқуқий қирралар // Мустақил Ўзбекистон: фалсафа ва ҳуқуқ фанларининг долзарб муаммолари. -Тошкент:1996. – Б.3
2. Каримов И.А. Биз танлаган йўл-демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. 11-жилд - Тошкент: Ўзбекистон, 2003. – Б.34
3. Назаров Қ. Аксиология. – Тошкент: "Akademiya", 2011. – Б.361
4. Персонални бошқариш. -Тошкент: Шарқ, 1998. – Б.138-140
5. Фалсафа. Қомусий луғат. -Тошкент: Шарқ, 2004. – Б.166
6. Шарифхўжаев. М.,Абдуллаев Ё. Менежмент- Тошкент: Ўқитувчи, 2001. – Б.12-16

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 11 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).